

Черненко Т. В.,

Буковинський державний фінансово-економічний університет, м. Чернівці

ФУНКЦІОНАЛЬНА СЕМАНТИКА ДІЄСЛІВ-КОНВЕРСИВІВ У ТЕМАТИЧНО МАРКОВАНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Робота спрямована на виокремлення функціональної семантики дієслів-конверсивів у тематично маркованому художньому дискурсі для виявлення особливостей їх функціонування у структурі дискурсу.

Ключові слова: функціональна семантика, тематично маркований художній дискурс, дієслова-конверсиви, лексико-граматична сполучуваність, семантична сполучуваність.

Робота направлена на изучение функциональной семантики глаголов-конверсивов в тематически маркированном художественном дискурсе для определения особенностей их функционирования в структуре дискурса.

Ключевые слова: функциональная семантика, тематически маркированный художественный дискурс, глаголы-конверсивы, лексико-грамматическая сочетаемость, семантическая сочетаемость.

Present paper aims at analyzing the functional semantics of the converse verbs in the marked literal discourse to define their functioning peculiarities.

Key words: functional semantics, marked literal discourse, converse verbs, lexico-grammar compatibility, semantic compatibility.

Робота є результатом аналізу функціональної семантики дієслів-конверсивів у тематично маркованому художньому дискурсі (ТМХД), для виявлення особливостей функціонування дієслів-конверсивів у дискурсі.

Актуальність дослідження полягає розгляді функціональної семантики дієслів-конверсивів у структурі тематично маркованого художнього дискурсу, вивченні дискурсивної функції дієслів-конверсивів, шляхом формування дієслівно-конверсивних пар та їх функціонального навантаження у тематично маркованому художньому дискурсі. **Об'єктом дослідження** виступають взаємозалежні дієслова-конверсиви у структурі ТМХД англійської мови. Конверсиви, за висловлюванням Ю. Д. Апресяна, слугують для вираження відмітностей, які мають семантичну природу. Конверсиви – це пари слів з оберненими рольовими або актантними структурами, чиє семантичне завдання полягає у передачі різниці у логічному акценті [1, с. 258]. Конверсиви передають двобічні відношення в лексико-семантичній системі [4, с. 207]. **Предметом дослідження** є лінгвокогнітивні, лексико-семантичні та функціонально-семантичні відношення дієслів-конверсивів у структурі ТМХД. Головним завданням дієслів-конверсивів у дискурсі є трансакція інформації в результаті взаємодії мовця і реципієнта, завдяки чому дискурс представляється у вигляді «когерентно змістовної єдності».

В роботі звернено увагу на функціонування дієслів-конверсивів у структурі тематично маркованого художнього дискурсу. Для початку розглянемо, що розуміється під поняттям «художній дискурс». Ван Дейк визначав, що художній дискурс не особливо відрізняється від нехудожніх дискурсів і являє собою комунікативний акт між автором та читачем, спрямований на вплив автора на читача (його систему знань, вірувань тощо) [3, с. 151]. За визначенням О. В. Четверикової, художній дискурс являє собою соціальне явище, яке існує на межі дійсності та уявного [5, с. 161]. Н. Л. Галеєва відмічає, що текст, який містить параметр художності, призводить до утворення певного простору розуміння, де рефлексія фіксується у вигляді духовних сутностей [2, с. 8]. Таким чином, художній дискурс виражає фіктивну реальність, створену автором, в якій реалізуються авторський світогляд, знання та відношення до світу.

«Маркованість» дискурсу ван Дейк пропонує називати тематичним репертуаром окремого дискурсу, який може мати обмеження щодо культурних тем, соціальної ситуації, комунікативного акту [3, с. 53]. Тематична структура вказує, за словами науковця, які тематичні елементи є найбільш спільними, а які більш деталізованими [3, с. 250], що і створює базу для дослідження. Таким чином, особливість досліджуваного тематично маркованого художнього дискурсу ми вбачаємо у значному використанні авторами фахової термінології.

Для розгляду функціональної семантики дієслів-конверсивів у структурі дискурсу звернено увагу на лексико-граматичну та лексико-семантичну сполучуваність дієслів-конверсивів у структурі фінансового дискурсу. Аналіз лексико-граматичної сполучуваності фінансових дієслів-конверсивів у тематично маркованому художньому дискурсі виявив наступні морфолого-синтаксичні моделі: 1) $N^1 + \text{VERB} + N^2$ (76,9%), 2) $N^1 + \text{VERB}$ (9,1%), 3) $N^1 + \text{VERB} + \text{Adv}$ (5,5%), 4) $N^1 + \text{VERB} + \text{Pr}$ (5,3%), 5) $N^1 + \text{VERB} + V_{\text{inf}}$ (3,2%), де N^1 – іменник або займенник чи будь-яка група слів, яка може бути підметом, N^2 – іменник або займенник у функції додатку, **VERB** – досліджуване дієслово-конверсив, **Pr** – прийменник, **Adv** – прислівник, V_{inf} – інфінітив.

Розглянемо приклади лексико-граматичної сполучуваності фінансових дієслів-конверсивів у тематично маркованому художньому дискурсі:

- 1) **1. 1. Personally I have borrowed considerable money from Mr. Stener at two per cent** [8, p. 292].
1. 2. **The owner charged from the front office and demanded an explanation** [7, p. 299].
- 2) **For any reliable information I receive, I will pay** [6, p. 680].
- 3) **The papers would be certain to get it quickly** [8, p. 643].
- 4) **You may give him up, mother. He'll not come here** [6, p. 638].
- 5) **A partially crippled waitress named Dot ambled by and demanded to know what they wanted** [9, p. 195].

За даними проведеного аналізу лексико-граматичної сполучуваності визначено, що:

– найчастіше дієслова-конверсиви у тематично маркованому художньому дискурсі сполучаються з іменниковими фразами, що складає 76,9% (zareєстровано 3 367 слововживань) від загальної кількості проаналізованих дієслів-конверсивів у тематично маркованому художньому дискурсі;

- 9,1% складає тип нульової сполучуваності (398 слововживань);
- сполучуваність дієслів-конверсивів із прислівниками у правосторонній позиції у тематично маркованому художньому дискурсі складає 5,5% (242 слововживання);
- дієслова-конверсиви у 5,3% (231 слововживання) сполучаються з прийменниками у правосторонній позиції;
- найменшу частоту вживання становить сполучуваність дієслів-конверсивів у тематично маркованому художньому дискурсі з інфінітивами у правосторонній позиції (3,2% – 139 слововживань).

Семантичну сполучуваність дієслів-конверсивів у структурі тематично маркованого художнього дискурсу можна відобразити наступними моделями: **ЛСП¹+VERB**; **ЛСП¹+VERB+ЛСП²** та **ЛСП¹+VERB+ЛСП²+ЛСП³**. У лівосторонній позиції (**ЛСП¹**) досліджувані конверсиви можуть сполучатись з ЛСП (agent) та ЛСП (corporation), рідко зустрічаються випадки де лівостороння позиція представлена ЛСП (artifact) або ЛСП (resources). У правосторонній позиції (**ЛСП²** або **ЛСП³**) сполучуваність конверсивів значно ширша у структурі дискурсу і може включати в себе ЛСП (agent), ЛСП (corporation), ЛСП (artifact), ЛСП (resources), ЛСП (time), ЛСП (behavior) та ЛСП (conflict).

Отже, лівосторонню наповнюваність дієслів-конверсивів у ТМХД (**ЛСП¹**) складають іменники на позначення фізичних або юридичних осіб (наприклад, *banker, businessman, entrepreneur, company, bank*), які надають фінансову допомогу. Правостороння сполучуваність дієслів-конверсивів у ТМХД може складатись як з одного, так і з двох і більше елементів: **ЛСП²** представлене іменниками на позначення фізичних/юридичних осіб, або іменниками на позначення фінансових ресурсів (*money, credit, loan, financial support*), **ЛСП³** виражене іменниками на позначення фізичних / юридичних осіб, які потребують фінансової допомоги з боку **ЛСП¹** або може бути представлене іменниками на позначення артефактів чи фінансових ресурсів.

Згідно з результатами аналізу семантичної сполучуваності, найуживанішим типом сполучуваності виявилася модель **ЛСП¹+VERB+ЛСП²**, частота вживання якої у структурі тематично маркованого художнього дискурсу становить 62,4% (2 730 слововживань). Модель **ЛСП¹+VERB+ЛСП²+ЛСП³** у фінансовому дискурсі становить частоту вживання у 28,5% (1 249 слововживань). Найменшу частотність вживання складає модель **ЛСП¹+VERB** із частотою вживання у структурі ТМХД у 9,1% (398 слововживань). Лівостороння наповнюваність досліджуваних дієслів-конверсивів (**ЛСП¹**) представлена: у 82,1% (3 595 слововживання) ЛСП (agent); у 14,9% (652 слововживання) ЛСП (artifact); у 2,4% (104 слововживання) ЛСП (corporation); у 0,6% (26 слововживань) ЛСП (resources).

Правостороння позиція досліджуваних дієслів-конверсивів (**ЛСП²**) у структурі тематично маркованого художнього дискурсу представлена: у більшості випадків ЛСП (artifact) (1 628 слововживань – 48,7%), у тому числі 1 слововживання (0,03%), де правостороння позиція виражена ЛСП (conflict) (*war*); у 851 слововживаннях (25,4%) правостороння позиція представлена ЛСП (agent); у 783 слововживаннях (23,4%) правостороння позиція виражена ЛСП (resources); у 84 слововживаннях (20,5%) у правосторонній позиції зареєстровані ЛСП (corporation).

У моделях сполучуваності **ЛСП¹+VERB+ЛСП²+ЛСП³**, **ЛСП³** представлене: у 43,2% (540 слововживань) ЛСП (artifact); у 33% (412 слововживань) ЛСП (corporation); у 21,6% (269 слововживань) ЛСП (agent); найменшу частоту вживання становить сполучення з ЛСП (resources) (28 слововживань – 2,2%).

Отже, семантична сполучуваність складових конститuentів лексико-семантичних полів дієслів-конверсивів значно ширша у тематично маркованому художньому дискурсі, ніж у фінансовому дискурсі, де субституція елементів досить низька.

Література:

1. Апресян Ю. Д. Избранные труды. Лексическая семантика (синонимические средства языка) / Ю. Д. Апресян. – Том I. 2-издание, исправленное и дополненное. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1995. – 345 с.
2. Галеева Н. Д. Параметры художественного текста и перевод: Монография / Н. Д. Галеева. – Тверь : ТвГУ, 1999. – 155 с.
3. Дейк Т. А., ван. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. Дейк. – Б. : Типографкомплекс, 2000. – 308 с.
4. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів освіти / М. П. Кочерган. – К. : Академія, 2002. – 368 с.
5. Четверикова О. В. Эмоционально-смысловые доминанты в художественной речи Н. Гумилева и вербальные средства их манифестации / О. В. Четверикова // Слово и текст: психолингвистический подход: Сб. научных трудов / Гл. редактор А. А. Залевская. – Тверь: Изд-во ТвГУ, 2005. – Вып. 4. – С. 160-165 с.
6. Dickens C. *Dombey and Son* / C. Dickens. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до тексту : <http://www.franklang.ru>
7. Dijk T. A. van. *Text and Context. Explorations in the Semantics and Pragmatics of Discourse*. – New York : Longman, 1977. – 261 p.
8. Dreiser Th. *The Financier* / Th. Dreiser. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до тексту : <http://www.franklang.ru>
9. Grisham J. *The Firm* / J. Grisham [Електронний ресурс]. – Режим доступу до тексту : <http://www.franklang.ru>